

Фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича – 60 років

Проїшли два дуже важкі роки, коли нас мучила пандемія COVID-19, яка не до-

вивчається українська мова. Одна студентка – Олександра Мисів – прийшла із Михало-

вещ із Гімназії Павла Горва, яка виступала із твором Лесі Українки «Мій шлях», хоч у школі українську мову не вивчають. На обличчях всіх присутніх була приємна усмішка та маленьке напруження.

Фестиваль розпочався у четвер, 19 травня, в гуртожитку ім. О. Духновича, в якому до присутніх звернувся Павло Богдан, виконуючий обов'язки голови ЦР СРУСР.

Після його промови учні поклали квіти до бюста будителя, що знаходиться у вестибюлі гуртожитка.

Після обіду всі зішлись у будинку Словацько-українського культурно-інформаційного центру у Пряшеві. Гарненько одягнені виступали із

▲ Коломийський театр представив на 60 Фестивалі драми і художнього слова ім. О. Духновича в Пряшеві народною драмою Т. Шевченка «Мати-наймичка».

зволяла проводити суспільні акції. Цього року і наперекір проблемам зустрілись любителі художнього слова, які не забувають українську мову та літературу.

Два сонячні дні сприяли цьому. 19 і 20 травня відбувся у Пряшеві Фестиваль драми і художнього слова ім. О. Духновича. У ньому взяли участь учні основних шкіл із Орябини, Ублї та Пряшева, але і пряшівської гімназії, де ще

▲ Учасники Фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича отримали дипломи і призи.

своїми творами учні всіх чотирьох категорій, за що їх журі дуже похвалило.

Найбільше учасників було у першій категорії, менше у вищих категоріях старших учнів.

Журі у складі Йолана Марушак, Марія Белей, Марія Няхай уважно слухало виступи декламаторок, щоб могло правильно оцінити кожного учня.

Фестиваль продовжувався увечері у Театрі Олександра Духновича виставою Коломийського академічного обласного українського драматичного театру ім. І. Озарке-

▲ Коломийський театр показав учасникам фестивалю та учням З'єднаної школи ім. Т. Шевченка в Пряшеві казку В. Орлова «Золоте курча».

Українською мовою репрезентують школу

Уже довгі роки вчителі Основної школи в Ублї готують читців-декламаторів на українській мові з рядів учнів. І в цьому році на 60-ий Фестиваль драми і художнього слова ім. О. Духновича із гуртка української мови приготувалося троє дівчат – третьокласниця Лівія Ріганова, четвертокласниця Клавдія Данкова та семикласниця Габрієла Гожова.

Лівія Ріганова зачитала вірша уродженця села Малий Березний Федора Микити «Одне село». Зайняла перше місце.

Федір Микита після війни емігрував до Канади, де видав кни-

гу під назвою «Прощайте, рідні Карпати».

Клавдія Данкова читала норвезьку народну казку «Поросяче життя» і зайняла друге місце.

Габрієла Гожова у другій категорії продекламувала вірш Марії Дуфанець «Рідна хата». Зайняла друге місце.

Марія Дуфанець писала під псевдонімом Марія Михайлівна. Народилася 14 жовтня 1903 р. в селі Гералтів Пряшівського округу. Жила і працювала бібліотекаркою у Пряшеві. Померла у 1980 році.

Дівчата, вітаємо і дякуємо за репрезентацію школи.

-МК-

▲ На фотографії біля бюста О. Духновича. Зліва: Клавдія Данкова, Габрієла Гожова, Лівія Ріганова.

▲ Частина учасників змагання в читанні поезії і прози.

вича (Україна), який майстерно представив на сцені народною драмою Т. Шевченка «Мати-наймичка».

Наступного дня, у п'ятницю, прийшли до театру Духновича всі учасники фестивалю та учні ОШ із Пряшева. Коломийський театр підготував для дітей казку «Золоте курча», яка всім присутнім дуже сподобалась, що підтвердили їх оплески.

Виконуючий обов'язки голови ЦР СРУСР Павло Богдан висловив вдячність акторам з Коломиї за їх виступ і за їх охоту приїхати на фестивал. Окрему подяку висловив голові Громадського об'єднання

«Закарпатська обласна спілка творчої інтелігенції «Мельпомена» Любові Оленчук за допомогу в організуванні виступу українських артистів в Пряшеві.

На закінчення 60-го Фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича учасники змагання одержали дипломи та книжкові нагороди, тому спокійні та задоволені могли розійтись до своїх рідних домівок.

У Фестивалі взяла участь делегація працівників культури з Ужгорода.

Марія БЕЛЕЙ,
член журі.

Відбудеться VIII з'їзд СРУСР

24 травня 2022 року в Пряшеві відбулось останнє засідання Президії Центральної ради СРУСР в цьому виборчому періоді.

Президія взяла до відома контроль виконання постанов, інформацію про діяльність керівництва ЦР СРУСР, інформацію про результати засідання фахової ради за українську національну меншину Фонду підтримки культури національних меншин, інформацію про результати регіональних конференцій та скликання засідання Центральної ради Союзу на 18 червня 2022 р. Президія рекомендує Центральній раді скликати VIII з'їзд СРУСР на 2 липня 2022 року.

В ході засідання були обговорені питання підготовки і проведення центральних акцій Союзу, таких як 57 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини в Камійонці

4 – 5 червня 2022 року, 68 Свято культури русинів-українців Словаччини у Свиднику 28 – 30 липня 2022 року, Фольклорне свято русинів-українців у Пихнях 23 липня 2022 року, 17 фестивал «Пізнавай та зберігай традиції своїх предків» в Орябині 19 – 20 серпня 2022 року, 30 Фестиваль духовної пісні у Сніні 23 – 24 вересня 2022 року.

В другій половині жовтня 2022 року заплановано провести 48 огляд народних пісень «Маковицька струна» в Бардієві і Пряшеві. Перед тим ще пройдуть регіональні конкурси огляду. Крім того, у другому півріччі 2022 року в селах на території діяльності окремих регіональних рад СРУСР пройде цикл програм під назвою «Не забудь свою колиску».

-мі-

68 Свято культури русинів-українців Словаччини

28. – 30. 7. 2022

СВИДНИК

Про діяльність Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словацьчини, що друкує українська преса Словацьчини – газета «Нове життя», журнали «Дукля» і «Веселка» – можна довідатись, відкривши фейсбук чи вебсторінки:

<https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/>
<https://ukrsvit1.com.ua/zmi>
<http://ukrajinci.sk/novezytta.html>

З Вишнього Верлиха на Галапагоські острови

Професор, інженер **Степан Вілчек**, доктор наук є науковим працівником Кафедри епізоотології, паразитології й охорони спільного здоров'я Університету ветеринарного лікарства та фармацевтики в Кошицях. Професійно він орієнтований на молекулярно-генетичне дослідження вірусів, які інфікують звірят.

Науковець, дослідник Сте-

пан Вілчек (нар. в 1950 р. у Вишньому Верлиху Свидницького округу), будучи ще хлопцем, мріяв бачити світ і подорожувати. Одною з цих мрій було – потрапити на Галапагоські острови (ісп. Islas Galápagos). Мрія дитинства збулася.

Цей архіпелаг знаходиться у Тихому океані, розташований за 965 кілометрів на захід

▲ Професор Степан Вілчек розповідає про свої подорожі за краями природи.

від узбережжя Еквадору. Архіпелаг відомий своїми флорою і фауною.

Диво! З Вишнього Верлиха аж на Галапагоські острови! Більше того, Степану Вілчеку вдалося побувати на п'яти континентах. Його безпосереднім супутником під час подорожей був фотоапарат. Під час своїх подорожей фотографував природу та історичні пам'ятки. Красу, яку побачив і через око фотоапарату, не хотів залишати тільки для себе. У Словацько-українському культурно-інформаційному центрі у Пряшеві виставку фотографій Степана Вілчека «Галапагос та крилаті красуні» було відкрито.

Виявляється, що мрії інколи збуваються, правда, якщо людина їм допоможе.

(ія)

Всесвітній день вишиванки 2022

Ось уже 16 років поспіль третій четвер травня для українців – день особливий. День вишиван-

ки, з легкої руки його засновниці Лесі Воронюк, відразу припав до душі українцям не лише в Україні, а й далеко за її межами, вивішивши свято на міжнародний рівень. Щороку тисячі українців по всьому світу, вбрані в розмаїте національне вбрання, стають амбасадорами України, відкриваючи її світу. Цьогоріч закордонні українці у вишиванках не лише привертали до себе захоплені погляди перехожих, а й чули щирі слова підтримки.

Традиційно святкували Всесвітній день вишиванки й українці Братислави. Особливо приємно, що в програмі, організованій Українською школою в Братиславі за підтримки Посольства України в Словацькій Республіці та Фонду підтримки культури національних меншин KULTMINOR, взяли участь і ті українці, для кого Братислава та Словаччина стали тимчасовим домом. Флешмоб «Селфі у вишиванці», участь в якому взяли українці з Києва, Криму, Рахова, Южноукраїнська, Покровська,

Кропивницького, Білої Церкви, Кривого Рогу, Умані, Миколаєва, Запоріжжя, Харкова та інших куточків України, вкотре переконав, що вишиванка об'єднує. Виставка української вишивки була представлена сімейними реліквіями: вишиваними сорочками, рушниками, серветками й навіть ... портретом Тараса Шевченка. 119 учасників тематичної онлайн-вікторини Kahoot засвідчили, що добре знають історію виникнення свята та його традиції. Учасники флешмобу та вікторини отримали призи на пам'ять. А в майстер-класах з виготовлення намиста та листівок-вишиванки із задоволенням брали участь і діти, і дорослі.

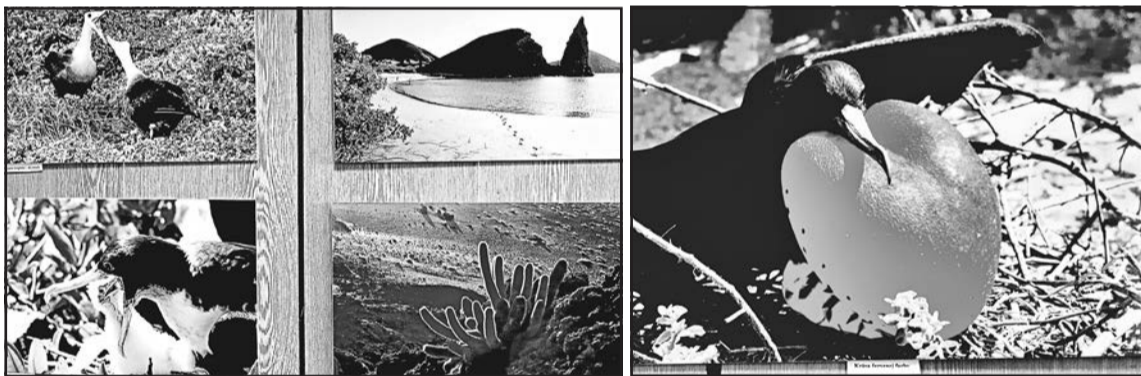

Можемо з упевненістю сказати, що незважаючи на цьогорічний гіркий присмак, свято вдалося. Адже українцям, які змушені були покинути Україну через військову агресію росії, воно подарувало, нехай лише на кілька годин, відчуття дому й рідних по духу людей поряд.

Тетяна ПЕТЮРЕНКО,
вчителька Української школи в Братиславі.

▲ Земляки – зліва куратор виставки Ладислав Цупер (уродженець села Нижній Мирошів) та Степан Вілчек (уродженець села Вишній Верлих).

Творча зустріч з нагоди ювілеїв Івана Чендея та Петра Скунця

Творча зустріч до ювілейних дат видатних письменників, лауреатів Шевченківської премії Івана Чендея та Петра Скунця відбулася у Закарпатському обласному художньому музеї імені Йосипа Бокша в Ужгороді.

У програмі зібрання – книжково-документальна виставка

до 100-річчя з дня народження Івана Чендея та 80-річчя Петра Скунця «Дві горді вершини – два невичерпні джерела».

На відкриття виставок завітали, зокрема, заступник Ужгородського міського голови Василь Гомонай, начальник департаменту культури, національності та релігій ОДА Євген Тишук, начальниця управління молоді, культури та спорту міськради Ольга Василюк, рідні видатних закарпатців, серед яких донька Івана Чендея Марія Чендей-Трещак, син Петра Скунця Мико-

▲ Іван Чендей.

ла, його донька Наталія.

Із вступним словом про лауреатів виступив письменник, заслужений працівник культури України Василь Густі. Студенти Ужгородського інституту культури декламували вірші, присвячені Іванові Чендею та Петрові Скунцю, учасники фольклорного ансамблю

«Розмарія» обласного науково-методичного центру культури Закарпаття виконали народні пісні із Тячівщини та Міжгірщини, звідки родом видатні майстри слова.

В обласному музеї також продовжує працювати мистецька платформа для допомоги та консультацій внутрішньо переміщеним особам, що має на меті співпрацю із художниками всієї України, допомогу їхнім родинам, членам спільнот та самодіяльним митцям України.

Закарпаття онлайн.

▲ Петро Скунець.

60 ФЕСТИВАЛЬ ДРАМИ І ХУДОЖНЬОГО СЛОВА ІМ. О. ДУХНОВИЧА Результати змагання з художнього читання поезії та прози

Перша категорія – поезія

1. Лівія Ріганова (Убля)
2. Мілена Соляр (Орябина)
3. Єлизавета Ярова (Пряшів)

Перша категорія – проза

1. Ленка Глинка (Орябина)
2. Клавдія Данко (Убля)
3. Соня Морохович (Пряшів)

Друга категорія – поезія

1. Александра Петрик (Орябина)
2. Габіка Гожова (Убля)

Друга категорія – проза

1. Габрієла Ковальчик (Орябина)
2. Анна Добранська (Пряшів)

Третя категорія – поезія

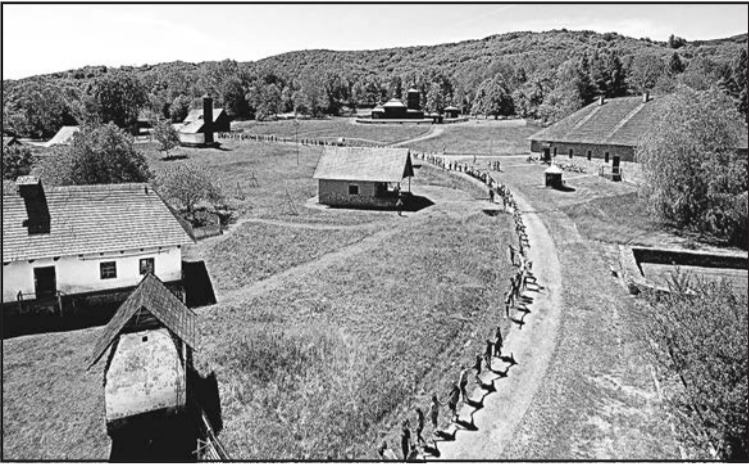
1. Домініка Довбака (Пряшів)
2. Марія Добранська (Пряшів)

Третя категорія – проза

1. Александра Пітер-Бучко (Пряшів)

Четверта категорія – поезія

1. Юлія Баляля (Пряшів)
2. Марія Чендей (Пряшів)
3. Александра Мисів (Михалівці)

«Вишиті обійми»

19 травня 2022 року, четвер... На перший погляд звичайний робочий день. Для працівників СНМ – Музею української культури у Свиднику та учасників події «Вишиті обійми» день винятковий!

Захід, який відбувся з нагоди українського свята Дня вишиванки, об'єднав понад 500 учасників. Серед них були приматорка міста Свидника Марцела Іванчова, представники культурно-освітніх закладів, які діють у місті, учні та студенти початкових і середніх шкіл у супроводі вчителів, члени фольклорних колективів та пенсіонери Свидника. Ми дуже раді, що у святі взяли участь і відвідали музей просто неба наші нові мешканці міста Свидник та околиць, вимушені переселенці з України. Саме завдяки цій символічній події під егідою генерального директора СНМ Браніслава Паніса ми змо-

гли символічно показати свою підтримку та приналежність у ці важкі часи.

У святі взяла участь українська співачка Галина Мивканич, яка ознайомила присутніх з історією свята та самою вишиванкою. Етнографічна експозиція – музей під відкритим небом СНМ – МУК була насичена барвистими фарбами, фольклорними мотивами, дитячим сміхом та музикою. Увагу присутніх привернула присутність уповноваженого комісара рекордів у Словаччині Ігоря Світка, який керував ходом спроби занести до Словачької книги рекордів якомога більше людей, одітих у народний одяг, вишиванку в рамках заходу «Вишиті обійми». Наприкінці програми директор СНМ – МУК Ярослав Джоґаник отримав сертифікат із засновницьким рекордом за кількістю 356 осіб. А також ми не забули і не пропустили сим-

волічний жест у вигляді живого ланцюга – обійми через основний круг експозиції.

Вважаємо, що нетрадиційний захід зробив повсякденне життя приємнішим і став поштовхом до появи, можливо, нової традиції з метою збереження та популяризації культурної спадщини наших предків. Бо не лише Україна може пишатися своєю вишиванкою, так само в Словаччині є теж що показати і чим пишатися.

Мір'ям БОЖИКОВА,
СНМ – МУК.
Фото: Михайло Фаркаш.

Олімпіада з української мови та літератури

У місті Тімішоар відбулася XXVIII Олімпіада з української мови та літератури.

Як інформує Союз українців Румунії, впродовж чотирьох днів 50 учнів і 20 супроводжуючих вчителів мали не лише емоції від складання письмових тестів, а й незабутні враження від цікавих поїздок, організованих як містом Тімішоара, так і Тіміським повітом.

«В очікуванні результатів, комітет Тіміської філії СУР запросив олімпійців до пригородного парку у Гернякові, де найсміливіші діти могли показатися на зіплайні (канатній дорозі) поміж деревами. Подорож продовжилася відвідуванням центру верхової їзди та зупинкою на курорті Бузіаш, де всі змогли пообідати в одному з найвідоміших ресторанів в цьо-

му районі», – розповіли в СУР.

Зауважується, що все це було забезпечено Союзом українців Румунії, через Тіміську філію, що покрив усі витрати на транспортні послуги, харчування, проживання, екскурсії учнів та супроводжуючих вчителів, а також додаткові премії: 1000 лейв за I місце, 800 лейв за II місце, 600 лейв за III місце, 400 лейв – відзнака та 200 лейв за участь.

Церемонія нагородження переможців XXVIII Олімпіади з української мови та літератури відбулася у Національному коледжі ім. Константина Дяконовіча Логи. Дві учасниці змагання: учениця 6 класу з Марамурешського повіту Сіміна Марія Колопельник та учениця 10 класу з Сучави Ана Шойман, отримали максимальну кількість – 10 балів.

У церемонії нагородження пе-

реможців взяв участь і голова СУР, депутат Микола Мирослав Петрецький, який наголосив на важливості вивчення рідної мови.

«Для національних меншин збереження рідної мови є основоположним елементом свого існування, тому ми докладаємо значних зусиль для підтримки та популяризації освіти українською мовою», – сказав голова СУР Микола Мирослав Петрецький.

Серед присутніх був присутній проректор тімішоарського Західного університету Меделін Буною, який надав три спеціальні премії за особливі результати на Олімпіаді, що полягають у праві бути допущеним до однієї із секцій очолюваного ним вищому навчальному закладі у майбутньому без складання вступних іспитів.

УКРІНФОРМ

Вітчизняні вчені, які услід за літописцем Нестором відстоювали теорію дунайської чи карпатської прабатьківщини слов'янства (Я. Головацький, К. Грот, М. Карамзин, О. Кочубинський, А. Надеждін, М. Соловйов, В. Філівич, В. Гаджега та ін.), вважали східних слов'ян автохтонами на Закарпатті, хоч вагомим аргументів на користь цієї думки ніхто з них не висунув. Частина істориків XX ст., наприклад Я. Айзнер, Л. Нідерле, О. Мицюк, О. Петров, В. Халоупецький та деякі інші, припускають, що східні слов'яни почали переходити через Карпати на південні їх схили десь від аварських часів (кінець VI ст. н. е.), а особливо під час печенізько-половецького натиску на тиверців, улічив за білих хорватів (IX-XI ст. н. е.). Із лінгвістів подібну позицію стосовно часу заселення Закарпаття східними слов'янами займає І. А. Панькевич [І. Панькевич. Нарис історії українських закарпатських говорів. – Acta Universitatis Carolinae, Philologica, Прага, 1958. – Пан-Нар 14], а на підставі лексичних даних її відстоює Й. О. Дзендзелівський [Й.О. Дзендзелівський.

Карпатські українці на історичних стежках (1)

Найдавніші антропонімні свідчення про українців на Закарпатті та про їх сусідів

К вопросу о времени расселения восточных славян на южных склонах Украинских Карпат. М., 1964. – ДзеВре]. Отже, на час прибуття угорців у басейн Дунаю (896 р.) окремі групи східних слов'ян, на думку цих учених, уже жили в низинних районах Закарпаття.

Деякі вчені, наприклад І. С. Орлай, Ю. І. Венелін, ідучи слідом за угорським хроністом другої половини XII ст. Анонімом, дотримуються того погляду, що руських слов'ян уперше привели на Закарпаття угорці 896 року чи в новіші часи [И.С.Свенцицкий. Материали по истории возрождения Карпатской Руси, Львов, 1906. – Свенц 62, 93, 95]. Найновіша спроба захистити цю думку належить лінгвістові А. І. Генсборському, який на підставі порівняння кількох лексичних особливостей українських говорів За-

карпаття з лексикою північних та інших діалектів української мови робить висновок, що населення Закарпаття не походить із суміжних передкарпатських земель – Галичини, Буковини чи навіть Волині, а прийшло, мовляв, із північних околиць Києва разом із приходом угорців у Паннонію 896 року [А.І.Генсборський. До походження закарпатських русинів. – Український історичний журнал, К., 1968, № 10. – Генс-2 82]. Підставою для такої хронологізації А. І. Генсборському служить те, що східні слов'яни та їх поселення на південних схилах Карпат чи взагалі за Карпатами називаються руськими (Ruzha, Rutheni, dux Ruizorum, Marchia Ruthenorum і т.п.) ще в XI-XIII сторіччях, тобто більше ніж за два сторіччя до того, ніж терміни Русь, руський, русин поширилися в Галичині і взагалі в Передкарпатті. За словами А. І. Генсборського, до XIII сторіччя ці терміни могли принести на Закарпаття лише вихідці з Київщини, оскільки лише населення околиць Києва називало себе русинами до цього часу [Генс-2 77-82; А.І.Генсборський. Термін «Русь» (та похідні) в древній Русі і в період формування східнослов'янських народностей і націй. – зб. «Дослідження і матеріали з української мови», т. V, К., 1962. – Генс-1 21-22].¹

Те слов'янське населення, яке по шляху в Паннонію угорці застали на півдні Закарпаття, більшість угорських учених кваліфікує як болгарське. Із сучасних угорських істориків цю думку

відстоює Д. Дерффі, за словами якого, під час приходу уторців на Дунай територія Березького комітату належала Салановим болгарам [G. Györfy. Az Árpádkori Magyarország történeti földrajza, I. Budapest, 1963. – Györf 520]. Правда, відомий угорський славіст Я. Меліх, на думку якого руські слов'яни могли з'явитися в північній Угорщині не раніше XI ст., вважає, що Саланові болгарини були неслов'яномовним населенням. З приводу легендарного ужгородського князя Лаборця, який, за Анонімом, був васалом болгарського князя Салана, Я. Меліх пише, що ім'я Лаборця теж є одним із підтверджень цього, оскільки воно, мовляв, походить від двоосновної тюрко-болгарської назви *Albars (< Alp – Vara). Перший компонент цього імені, за його словами, становить собою тюркське alp, alyp «герой», а другий – bara «леопард». Отже, первісне значення імені *Albars – «героїчний леопард». Згодом, мовляв, тюрко-болгарське *Albars – болгаро-слов'янське Lobors або Laborsъ, староугорське Laborszu змінилося в Laborc, звідки й українське Лаборець [J. Melich. A honfoglalás kori Magyarország, Budapest, 1925 – 1929. – Melich 19]. М. П. Погодін, О. О. Шахматов та О. Л. Петров дотримуються інших поглядів на цю особову назву [А. Петров. Древнейшие грамоты по истории Карпаторусской церкви и иерархии 1391 – 1498, Прага, 1930. – Далі: ПедРев 76].

Багато вітчизняних учених (Д. Багалій, М. Грушевський, О. Со-

болевський, О. Шахматов та ін.) і частина угорських та закарпатських істориків першої половини XX ст. відносять перехід східних слов'ян за Карпати на XI-XII сторіччя. За словами І. Сабо, наприклад [S. Szabó. Ugocsa megye, Budapest, 1937. – Szabó 92], на території Угоцького комітату до приходу туди угорців не було ні хорватів, ні поляків, ні руських слов'ян. А такі вчені, як О. Бонкало та А. Годинка [A. Hodinka. A munkácsi gör. kath. püspökség története, Budapest, 1909. – HodTör 75], прагнучи довести права угорської свято-стефанської корони на «пустинні землі» Закарпаття, датують прихід східних слов'ян на південні схили Карпат аж XIII-XIV сторіччями, тобто періодом після татарської навали.

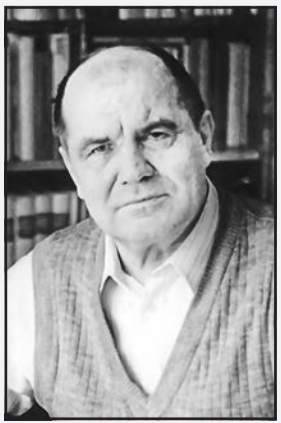
Давньоруські літописи теж не дають прямої відповіді на питання про час появи східних слов'ян на Закарпатті. Єдиний запис, що якоюсь мірою стосується цього питання, це запис під 898 роком у «Повісті временних літ». Описуючи просування угорських племен повз Київ у напрямі до Карпат, а звідти в Паннонію, літописець зазначає: «Пришедше от вьстока (угри – П. Ч.) и устремишася черезъ горы яже прозвашася горы Угорьския и почаша воевати на живущая ту волохи и словъни. Съдяху бо ту преже словъни, и волохове приаша землю словънскую. Посемъ же угри прогнаша вольхи, и наслѣдиша землю ту, и съдоша со словъны, покорише я подъ ся и оттоле прозвася земля Угорьска» [Повесть временных лет, ч. I, М.-Л., 1950. – ПВЛ 21]. Але й цей запис, як бачимо, не дає відповіді на питання про те, що це були за слов'яни, яких угорці застали вже за Карпатами.

(Продовження на 4. стор.)

ДОВІДКА ПРО АВТОРА:

Павло Чучка (22.2.1928 – 10.12.2016) – український мовознавець.

Очоловав кафедри загального і слов'янського мовознавства, а також словацької філології. Двічі був деканом філологічного факультету Ужгородського національного університету. Його ґрунтовні праці в царині діалектології, антропонімії, лексикографії відомі в усьому слов'янському світі.

Вітаємо з ювілеєм Мілан Реґула святкує 75

11 червня 2022 року минає 75-річчя перекладача, автора поетичних збірок Мілана Реґула.

Так сталося, що доля його закинула в чужі краї, у Прагу, проте рідний край для нього є постійно тим джерелом, де хотів би знаходити надійний притулок для власної душі у геті розбурханому людськими пристрастями світу.

Рідний край змушує його ще і ще раз оглядатися назад, поринати у спогади до років дитинства, бо незабутнім залишається той батьківський поріг, з якого проглядалися контури маленьких дитячих снів і планів. Ті сні і мрії в нього з роками поглиблювалися, але завжди поєднувалися з трепетним ставленням до рідного слова, з любов'ю до української літератури і до української духовності, так нещадно сіллондрованої сусідями і власними безбаченнями.

Мілан Реґула народився 11 червня 1947 року. Родом він з Прислопа Снинського округу. Після закінчення Снинської середньої загальноосвітньої школи (1965) один рік працював робітником національного підприємства «Hydrostav» на побудові Східнослов'янського металургійного комбінату в Кошицях. Вищу освіту здобув на філософському факультеті Карлового університету в Празі (1973).

(Закінчення з 3. стор.)

Деякі, але малодостовірні дані приносять хроніка «Gesta Hungarorum», у якій анонімний хроніст другої половини XII ст. на підставі угорської народної традиції та усних переказів намагається описати історичні події IX ст. За цією хронікою виходить, що після того, як угорці спустилися з Карпат, біля Мукачова (Munkas) вони наткнулися на слов'ян та болгар (Sclavos et Bulgaros), над якими панував тоді князь Салан [Anonimi Gesta Hungarorum. V. ed. Scriptorum rerum hungaricum I. ed. Szentpétery E. X Budapestini, 1937. – Далі: Anonim 29]. За словами Аноніма, перший організований опір угорці зустріли під Ужгородським замком (ad castrum Ung), де князем був васал болгарського воєводи Салана Лаборець (nomine Laborcy) (див. [Anonim 30-31]; див. ще [М.М. Лелекач. Про приналежність Закарпаття до Київської Русі в X – XI стст. – Наукові записки УжДУ, т. II, Ужгород, 1949. – ЛелЗак 30]. Хроніка «Gesta Hungarorum» не раз була критикована за необ'єктивність і тенденційність, але найоригінальнішу оцінку дали їй німецькі історики. Один із них писав: «Gesta Hungarorum» Аноніма не є достовірне історичне джерело для вивчення часів до XII ст., а являє собою своєрідний фантастичний роман, написаний з метою апофеозу героїзму мадярів та їх вождів, сама поява яких нагонила жах на інші народи, примушувала їх негайно визнати зверхність мадярів над собою і заслужити їх милість»

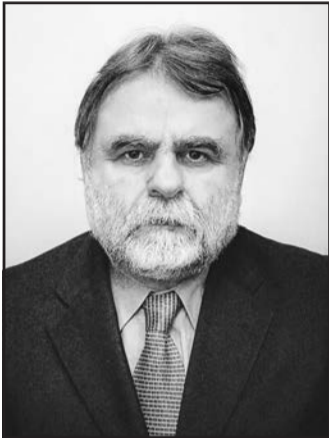
З 1974-го по 1989 рік був редактором Чехословацького рекламного агентства «Rapid» в Празі, згодом – референтом-спеціалістом відділу преси у Федеральному міністерстві важкого машинобудування, Федеральному міністерстві машинобудування та електротехніки ЧССР і ЧСФР, Міністерстві машинобудування ЧР (1989–1991). Кілька років займався підприємництвом.

Його перші поетичні спроби з'явилися в шкільному часі «Перші слова». Вірші друкував у газеті «Нове життя» і в журналі «Дукля». В колективному збірнику «Пригорщі весни» (1966) Мілан Реґула зарекомендував себе поетичним циклом «Кратери». Після довгої мовчанки знову заявив про себе в «Дуклі» і в літературно-мистецькому альманасі «Зерна».

Мілан Реґула – автор збірки віршів «Риб у вирій відлетіли» (2000). За сприяння Спільки українських письменників Словаччини наприкінці минулого року в Пряшеві появилася його друга поетична збірка «Сон майбутньої ночі».

До дальших літ життя бажаємо нашому ювіляру міцного здоров'я і реалізації всіх творчих задумів.

Редакція.

Успішне повернення поета

Після прочитання поетичної збірки Мілана Реґула «Сон майбутньої ночі» (Пряшів, Спілька українських письменників, 2021, 64 с.) виникло у мене щире захоплення його поезією та цілий ряд запитань до автора: де ви були, пане Мілане, чому ви так довго мовчали і не друкували частіше своїх творів у нашій пресі, не видавали своїх віршів, а нам, читачам, не давали можливості тишитися, захоплюватися, милуватися вашою поезією? Правда, ви вже збагачили нашу поезію та читачів збіркою «Риб у вирій відлетіли» (2000) (але до нас, читачів, не дійшла) та деякими віршами в «Дуклі», або в перекладах на інші мови, але це, на мою думку, замало для вашого таланту.

Нова збірка складена з трьох частин: «Зірки в капелюсі», «Кратери минулого» і «Автографи».

М. Реґула скупий на слово, але здатний, бо має талант, одним словом – художнім образом сказати більше, ніж інший поет, потребує для цього навіть кілька рядків – образів. Він працює економно зі словом-образом, як свого часу українські футуристи. Дещо подібне до його віршів знаходимо і в нашій літературі, в доробку С. Макари чи М. Бобака, але такого, як пише М. Реґула не маємо. Тому у мене й виникли вище поставлені запитання. Правда, такі вірші, які пише М. Реґула, вимагають од читача більше думати, навіть гадати, що за художнім образом чи символом ховається, додумувати і цим втрачаються первісні емоції, почуття. Тим не хочемо сказати, що вірші М. Реґула не викликають у читача емоцій, почуттів. Почуття важливі, необхідні для кожного типу художньої творчості, тим більше для поезії, бо, як відомо, мистецтво – це почуття. Якщо твір не викликає у людини жодних емоцій, почуттів, тоді він позбавлений атрибутів якісного мистецтва.

Вже перші два вірші рецензованої збірки «11 червня 1947 р.» та «Біографія» дають нам знати, що

їх автор надзвичайно захоплюється незвичайними на наших теренах метафорами і символами, які змушують читачів довше ніж звичайно задуматися, але й одночасно й оцінити авторів талант, що він знайшов такі прекрасні веломовні художні образи. Вже в першому вірші пише: «...мій дідо п'яний від горілки / і радості відлетів у вирій / сну / а баба сторазий отче наш / повісила на двері / за внука / який збирався / Пегаса сідлати. Для пояснення наведених метафор мені потрібно було б написати кілька рядків, а він висловив цю велику і радісну новину 19 словами-образами. До речі, вірші першої частини написані без розділових знаків (інтерпункції). Або свою біографію виклав лише у 18 рядках 18 словами-образами.

Хоч автор майже 50 років живе в Празі, як свідчить і рецензована збірка, не забуває свого рідного краю, своєї мами, діда, свого дитинства, проведеного в селі Прислопі Снинського округу, що він лемко, українцько-русин, що його ріднить з Україною, бо враження з дитинства глибоко проникли, вкарбувалися у його гени і тому знаходимо такі рядки, як-от: «розсипалось сонце помаранчем / червоніє рубіном церкви стріха / сіло літо за стіл яблуново-го саду / де лемкиня (під бджолине гудіння) / чеше коноплям бороду / ... а / корови / дугастої трави поївши / тягнуть / у помаранчевім возі / сонце / над Стілець /... лемківська / пісня / сумна / горілкою / вмита / скрипкою / котиться / селом / ...Сніги в країні дитинства / ніколи не злізають / ... скоро буде Водохреща / ... а село неначе писанка / дві церкви / і один Бог /... Україна для нього це країна в соняшниках / Ван Гоґа / Україна / наче моя країна / своя пісня / і / чужий народ.

В збірці знайдемо кілька оригінальних чарівних віршів про кохання: «Розсипані помаранчі / твого тіла / востають в сніги / простирала / і / ... До кращик любовних віршів можна зарахувати і такі рядки:

Кину
любити дівчат,
І всі вони
стануть мої.
Ми усі –
одна сім'я:
дівчата
і вірші
і я!

Або інший вірш:
... поїзд співає
кохання зелене,
співає про тебе,
співає
про мене,
співає про нашу любов...

Як бачимо, художній світ М. Реґула, його сприймання світу та людей у ньому оригінальне, неповторне, лапідарно, філігранно зображене. Таких майстрів художнього слова мало. Гадаю, що кращого подарунка в рік свого 75-річчя від дня народження не зміг нам дати, видаючи цю збірку.

Шановний пане Мілане, дякую Вам за насолоду, яку мені принесла ваша збірка «Сон майбутньої ночі» та використовувати нагоду, щоб від імені наших читачів і шанувальників вашої поезії і за себе Вас привітав з життєвим ювілеєм, який наближається, і побажав Вам премічного здоров'я, щастя, любові та нових художніх творів, які лише Ви вмієте написати.

З роси і води!

М. РОМАН.

Карпатські українці на історичних стежках (1)

(див. [ПеДрев 23]). За словами Е. Дюмлера, «Gesta Hungarorum» Аноніма «навіть для майбутніх легенд, не кажучи вже про історію, не може бути корисним джерелом, оскільки автор її, крім свого обмеженого незнання і своєї смішної національної гордості, є просто упередженим фальсифікатором та викривлювачем історії» (див. [Н.А. Бескид. Карпаторусская древность, Ужгород, 1928. – Бескид 10]). Аргументовану оцінку хроніці, а на підставі цього і шлях руху угорців від Волги до Дунаю дає В. П. Шушарин [В.П. Шушарин. Русско-венгерские отношения в IX в. – зб. «Международные связи России до XVII в.», М. 1961. – Шушар 156 – 157, 179]. Тому треба погодитися з тою оцінкою М. Грушевського та О. Петрова, за якою достовірний матеріал про поселення східних слов'ян на території Закарпаття до XIII ст. є просто мізерним, що руські джерела про угорську Русь не промовляють нічого, а угорські хронографи майже нічого, крім дрібних згадок та натяків, і тому єдиним джерелом у цьому питанні є угорські грамоти [ПеДрев 69].

Перші слов'янські пам'ятки матеріальної культури, знайдені на території Закарпаття, археологи датують VI-VIII сторіччями (К. В. Бернякович, Ф. М. Потушняк, С. І. Пеняк та ін.). Однак яким саме слов'янам (східним, південним чи західним)

належали ці знахідки, думки вчених не завжди збігаються. Справа в тому, що після розпаду слов'янства на три основні групи територія Закарпаття, особливо південно-західні райони, протягом кількох наступних сторіч були місцем безпосередніх контактів між цими трьома слов'янськими масивами – східним, західним та південним [О. Мицюк. Нариси з соціально-господарської історії... Підкарпатської Русі, т. I, Ужгород, 1936. – Мицюк 11]. Надійних археологічних свідчень із тої доби, якими донедавна оперували вчені, досить мало. Та й матеріальна культура слов'янських племен, які в ту пору заселяли Карпати, була ще настільки близькою, що виявити в ній вагомі диференційні ознаки не завжди вдавалося [ПеДрев 73]. Протягом останніх років велику роботу в цій галузі провели радянські та чехо-словацькі археологи. З археологів виділяється С. І. Пеняк, який на підставі нових розкопок і перегляду старих знахідок приходить до переконливого висновку, що «слов'янське населення верхнього Потисся належало до племен східнослов'янських «білих» хорватів, територія поширення яких у другій половині I тисячоліття включала північно-східні райони Карпат, у тому числі й Верхнє Потисся» [С.І.Пеняк. Раннеславянское и древнерусское население верхнего Потисся VI – VII

вв. К., 1968. – Далі: Пеняк 17].

Писемних свідчень, які містили б надійні історичні чи лінгвістичні дані про конкретну етнічну належність місцевої слов'янської людності до X ст., немає [ПеДрев 72]. Тому й не випадково деякі чехо-словацькі історики вважають, що в політичному відношенні верхнє Потисся входило до складу Великоморавської держави,² угорські історики, які спираються на «Gesta Hungarorum», визнають політичну залежність Закарпаття до X ст. від болгарського князівства, а на думку істориків (М. М. Лелекач, І. М. Шекера, С. І. Пеняк), Закарпаття до XI ст. входило до складу Київської держави.

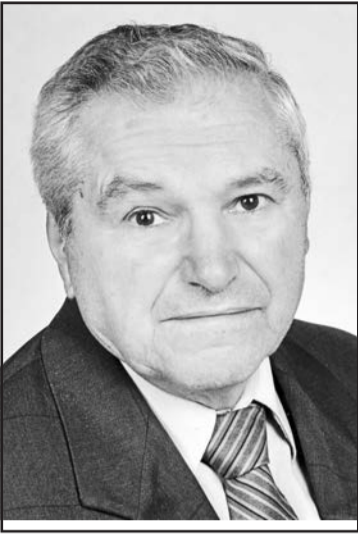
Дещо багатшими є відомості про життя слов'ян на Закарпатті після XI ст. Дедалі приростає все більше і більше археологічних, історичних та лінгвістичних (переважно ономастичних) фактів, які дають право твердити, що ні в X, ні в XI сторіччях угорці на верхньому Потиссі не жили (О. Галага, Л. Гараксим, Б. Варсік, О. Ставровський, М. Лелекач, С. Пеняк та ін.), а жили там східні слов'яни. Як це нині визнають майже всі спеціалісти з історії давньої Угорщини, угорці після переходу ними в 896 році Веречанського та інших карпатських перевалів не залишилися на Закарпатті надовго, а спустилися вниз по Тиси аж до Дунаю, де й заснували свою нову батьківщину.

Лише через двісті років після цього, користуючись послабленням східнослов'янських племен, Угорщина спрямовує свою експансію з Паннонії в напрямі до Карпат і за Карпати на північ, тобто в Галичину.

Павло ЧУЧКА.
Уривки з книги
«Антропонімія Закарпаття»,
Ужгород, 2008.

1 Думки про київське походження українців Закарпаття висловлювалися вже й до А. І. Генсборського. У 1928 році, наприклад, історик Н. Бескид на підставі зіставлення кількох реальних і кількох вигаданих топонімів Закарпаття (Київ, Волга, Умань, Ростимир, Бердичів) з відповідними топонімами центральних областей України та Росії робить висновок, що група лемків походить із району Дніпра, тоді як інші групи – з більш віддалених волинських областей [Н.А.Бескид. Карпаторусская древность, Ужгород, 1928. – Далі: Бескид 74]. Через 20 років після цього етнограф Д. К. Зелений порівнює високий рівень матеріальної культури, а головню художні промисли гуцулів із відповідними промислами давнього Києва і доходить висновку, що такого високого рівня майстерність могла бути принесена в Карпати лише вихідцями з Києва [Д.К.Зелений. Про київське походження карпатських українців-гуцулів. – Українська етнографія. Наукові записки Інституту мистецтва, фольклору та етнографії АН УРСР, т. IV, К., 1958. – Далі: Зелен 16-31].

2 З. Неєдлий заперечує політичну належність Закарпаття IX ст. до Моравії, хоча прийняття християнства закарпатцями від мораван ще у IX ст. вважав за можливе [З.Р. Неєдлий. Історія Закарпатської Русі до XIV ст., М. 1945. – Далі: Неєдлий 208]. Тут же він доводить, що в політичному відношенні землі Закарпаття до кінця IX ст. належали болгарам.

3 червня 2022 року вступив у своє 80-річчя педагог, культурно-освітній діяч Михайло Шкурла.

Михайло Шкурла народився 3 червня 1942 року в Ладомировій Свидницького округу. У 1947 році разом із батьками переселився в Україну. Середню освіту він здобув в Україні і деякий час працював у сфері культури. У 1963 році повертається у Словаччину. Закінчив Пряшівський філософський факультет УШІШ, апробація російська мова – історія і захистив звання доктора філософії (PhDr., 1977). Працював в апараті ЦК Куль-

Вітаємо з ювілеєм Михайло Шкурла відзначає 80

турного союзу українських трудящих (КСУТ) (1967 – 1974), редагував репертуарні збірники, окремі видання науково-популярної бібліотеки.

З 1973 р. викладав у Гімназії в Липанах, а згодом – в Готельній академії в Пряшеві (1977 – 2004).

В українській і словацькій пресі друкують статті з питань культурно-національного життя русинів-українців Словаччини. Публікував свої твори у збірниках «Літа і зими» (1969), «Пером і словом» (1972), упорядкував збірник «Політичні та культурні ювілеї» (1974, 1975), «Myslíme – teda sme» (1993).

Уклав декілька публікацій, в тому числі про Готельну академію в Пряшеві. Його увагу привертають видатні постаті національно-культурного життя русинів-українців Словаччини, серед них Іван Гуменик, Василь Капішовський, яким присвятив окремі книжкові видання і в яких детально розглядає їх життя і діяльність. У своїх дослідженнях він приносить ряд цінних даних про життя і діяль-

ність свого брата Василя, митрополита Лавра. Широку палітру постатей культурно-національного життя русинів-українців Словаччини він пропонує читачам у книжці «Hlas pamäti – Голос пам'яті» (2014).

Окрему увагу привертають книжки, в яких торкається маловідомих сторінок релігійного життя русинів-українців. Мова йде про книжки «Od pravoslavia k pravoslaviu» (2018) та «Krátky encyklopedický slovník pravoslavia na Slovensku» (2021), яку Михайло Шкурла видав у співавторстві з Юрієм Кривкою.

На цьому місці додаймо, що згадана книжка потрапила в список Книга року Пряшівського самоврядного краю 2021. У публічному електронному голошуванні книжка зайняла перше місце в категорії фахової літератури.

З нагоди життєвого ювілею бажаємо нашому ювілярові міцного здоров'я, реалізації творчих задумів і так потрібного в наш час життєвого оптимізму.

На многая і благая літа!

–мі–

Сторінки минулого (56)

ВЕСЕЛОВ – VESELOW (VESELOV) (нелокалізоване поселення поблизу Дунайця)

Словацькі історики, в тому числі Ян Бенько у своїй праці *Osídlenie severného Slovenska* (1985) посилається на згадку

в грамотах про ближче нелокалізоване поселення Veselow (Veselov), яке згадується в 1329 році на замковому панстві Дунаець поблизу Недеца. Дослідники узгоджуються, що на основі цієї згадки важко встановити, чи це поселення перестало існувати або зустрічається пізніше під іншою назвою.

–мі–

«Український» номер «Ромбоїда»

Асоціація письменницьких організацій Словаччини видає літературний журнал «Ромбоїд». Третій щорічний номер присвятила Україні. На окупацію України Росією зреагувало багато словацьких письменників, поетів, літературознавців. Серед них і словацький письменник, поет, есеїст, публіцист та перекладач Іван Чічманець (1942), який написав: «**Вибачай нам, Україно, рідна наша сестро, прабатьківщино слов'янських і скандинавських богатирів, врожайна країна великої музичної, образотворчої і словесної культури, вибачай нам словакам та іншим європейцям, що ми так довго були наївними і довірливими, але і байдужими та бездіяльними, що ми роками не ставилися серйозно до зловісних сигналів з московського Кремля, які висилав тамтешній владі жадібний та параноїчний диктатор. Вибачайте нам, любі українці та любі українки, що наша європейська совість проснулася аж тоді, коли почав насильний і віроломний тиран бивати Ваше населення, знищувати Ваші міста і села та посылати Ваших жінок, дітей і людей похилого віку у вигнання.**

Сьогодні це важко зрозуміти, та ще важче пояснити, але слід визнати, що ми мали зосередити увагу вже тоді, коли цей масовий злочинець почав тероризувати й знищувати чеченців, коли окупував частини суверенної Грузії, коли насильно загарбав український Крим і почав насильно втручатися у Ваші східні території».

У журналі представлено твори українських письменників. З поезії це: Тарас Шевченко, Леся Українка, Михайль Семенко, Іван Мацинський, Іван Драч. Віршовані твори згаданих письменників на словацьку мову переклав Мар'ян Гевеші. З української художньої прози це твори Ольги Кобилянської, Федора Потошняка, Євгена Гуцала, Юрія Винничука, Василя Габора, Сергія Федаки, Світлани Поваляєвої у перекладі Івана Яцканина. На обкладинці журналу твори українського художника Прокопа Колісника (1957-2021).

Цей крок «Ромбоїда» наслідували й інші словацькі літературні часописи. Наприклад, журнал «Розум» доніс до словацького читача прозові твори Валер'яна Поліщука (1897-1937) та Юрія Винничука у перекладі Івана Яцканина, але також поезію Павла Коробчука у перекладі Славоміра Гала.

Передбачається, що у Братиславі, Пряшеві та Ужгороді пройдуть презентації «українського» номера літературного журналу «Ромбоїд».

(яф)

ЗЛО ПЕРЕМАГАЄ ТОДІ, КОЛИ ПРАВДА МОВЧИТЬ (3)

Одноразово ці акції служили базою для виявлення талантів в душах молоді, стали поштовхом для їх розвитку та презентації, навіть на загальнодержавному рівні. До цього сегменту талантів можемо віднести Анну Дерев'яник, Михайла Гудака, Івету Світок, Степана Штеця, Анну Сервицьку, Анну Порац, Марію Кийовську, Єву Олеар, Олю Балла, Степана Василенка, Миколу Петрашовського з донькою Наталкою, Віктора Гацака, Анну Ванько, Марєка Мохнача та цілого ряду інших.

За кулісами фестивалних акцій залишалися працівники апарату ЦК та ОК КСУТу, організатори та довірчі методисти, такі як Юрій Прохазка, Степан Микита, Іван Бабин, Андрій Каршко та інші, які десятки днів, вечорів провели в селах та школах з колективами НХС, щоб підготувати їх для виступів на сценах для збереження народного джерела від висихання.

У підготовці драматичних колективів до Фестивалю драми і художнього слова неocenімою була допомога акторів Українського національного театру в Пряшеві. Були це, в першу чергу, Йосиф Фельбаба, Йосиф Корба, Павло та Микола Симкові, Іван Іванчо, Віктор Гайний, Андрій Луцик, Павло Маскалик, Ярослав Сисак, Ігор Латта, Іван Стрпоковський та інші. (Останні троє здобули професійну освіту в Київському театральному інституті ім. Карпенка-Карого, згодом стали активними пропагаторами «русинізму»). За активних старань директора УНТ Йосифа Фельбаби театральну освіту в Києві здобуло більше 25 артистів, для яких УНТ став професійною сценою. Та після переломного 1991 року УНТ став штабом ідеології політичного русинізму на чолі з драматургом Василем Турком, колишнім учителем української гімназії в Пряшеві. Його обрали першим головою новоствореної організації Русинської оброди, метою якої стала загальна деукраїнізація Пряшівщини, тобто усіх українських інституцій та українського шкільництва. Першою жертвою

став тяжкими намаганнями вибудований Український національний театр. Змінили його на Дівадло А. Духновича з «русинського мови», тобто діалектом села, з якого походили артисти. У даному випадку у вигляді повного ігнорування надмірної праці своїх старших колег. Перемогло Зло.

КСУТ в міру своїх можливостей приділяв належну увагу видавничій діяльності, яка переважно була спрямована на допомогу колективам народної художньої самодіяльності. Його діяльність знаходила своє відображення на сторінках періодичних видань – тижневика «Нове життя» та місячника «Дружно вперед». Тут довгі роки працювали такі майстри пера, як Віктор Копчак, Людвік Галушка, Ганна Чаварга, Юрій Дацко, Андрій Стефанко, Федір Іванчо, Федір Лазорик, Мирослав Ілюк, Михайло Дробняк, Йосиф Сірка та інші. Фотографами працювали Іван Лапунка, Ярослав Шуркала, Юліус Вашко, Ладислав Цупер та інші. У загальному КСУТ як культурна організація, що певний час входив до Народного Фронту, за значної фінансової підтримки держави, створював можливості для самореалізації десяткам осіб, особливо випускників вузів, які пізніше відходили на інші, більш вигідні позиції. Для прикладу, в апаратах ОК та ЦК КСУТ за перших 15 років його існування (1951-1966) працювало 154 осіб. Правда, працювали тут й особи, які своєю освітою, потенційними інтелектуальними силами не відповідали потребам позиції, яку займали. І тут знайшли місце особи, які своєю поведінкою заперечили усю дотеперішню працю, швидко переорієнтувались на позиції русинізму, стали його носіями.

В останні десятиріччя свого існування КСУТ старався згрупувати та змобілізувати наукові сили, які формувалися у пряшівських вузах, і спрямувати їх діяльність в русло національних досліджень. Були це історики, письменники, фольклористи, лінгвісти, які своєю працею внесли вагомий вклад у розвиток національної ідеї. Були це, для прикладу, Іван Мацинський, Андрій Ковач, Ва-

силь Гривна, Андрій Чума, Федір Ковач, Михайло Ричалка, Юрій Бача, Микола Штець, Микола Мишинка, Василь Капішовський, Йосиф Шелепець, Іван Ванат, Олена Рудловчак, Юрій Костюк, Михайло Шмайда, Андрій Шлепецький, Михайло Новак, Юрій Муличак, Василь Франко, Зузана Ганудель, Петро Бунганич, Михайло Роман, Юрій Бришкар, Юрій Кундрат, Микола Дуйчак та інші. У співпраці з іншими установами КСУТ почав організувати наукові конференції та публікувати їх праці з власних наукових досліджень різних областей життя русинів-українців.

Михайло ШКУРЛА.

Панораму замку змінили крани

Реставрація Списького замку за майже п'ять мільйонів євро має тривати три сезони. Відремонтований Верхній замок відкривається у 2025 році.

У 2019 році уряд на візній нараді в Кежмарку схвалив майже п'ять мільйонів євро на реконструкцію палаців Списького замку. На першому етапі були підведені інженерні мережі до верхнього замку, який до цього часу був без води та світла. Паралельно також відремонтовано так званий Капітанський дім. У ньому збудовано приміщення для працівників Списького музею.

